

خط‌مشی‌گذاری در فرهنگ

دو فصلنامه اختصاصی مطالعات فرهنگی «خط‌مشی‌گذاری در فرهنگ»

سال دوم، شماره دوم، پیاپی ۳، پاییز و زمستان ۱۴۰۴

صص ۷۷-۵۵؛ تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۰۶؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۲۹

۳

ارایه مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

اسمعیل کاوسی^۱؛ علی اکبر طالبی متین^۲

چکیده

پژوهش حاضر به ارایه مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی پرداخته است. این تحقیق از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش، تلفیقی از نوع روش‌های کیفی و کمی می‌باشد. در مرحله اول از روش کیفی داده بنیاد استفاده شده است، جامعه آماری در بخش کیفی اعضای هیات علمی گروه مدیریت فرهنگی و علوم سیاسی و خبرگان اجرایی مدیران سازمان‌ها و نهادهای فرهنگی می‌باشند، که برابر ۲۰ نفر بودند. ابزار تحقیق شامل برگه‌های کدگذاری محقق ساخته بود که روایی آن توسط اعضای گروه دلفی تأیید و پایایی آن با معیار پی اسکات ۰/۹۵ محاسبه شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که عوامل مرتبط با مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی در قالب ۱۲ مقوله و در ابعاد ۵ گانه به صورت عوامل محوری (توسعه فرهنگ سیاسی)، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها جای گرفتند. در مرحله دوم تحقیق، جامعه آماری را کارکنان و مدیران سازمان فرهنگ و ارتباطات تشکیل می‌دهند که حدوداً ۲۵۰۰ نفر می‌باشند. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۳۸۷ نفر برآورد شد و پس از گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل آماری داده‌های پژوهش در دو سطح توصیفی با استفاده از

۱ - استاد، عضو هیئت علمی گروه مدیریت فرهنگی، واحد بین الملل کیش، دانشگاه آزاد اسلامی، کیش، ایران.
esmaeil.kavousi@iau.ir

۲ - دکتری مدیریت فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران.
akbar_matin2000@yahoo.com

شاخص‌های آماری (نظیر فراوانی، درصد و میانگین) و سطح استنباطی تحلیل عاملی تأییدی، با استفاده از 22 Spss و Lisrel8.54 و Excel صورت گرفت. معناداری ضرایب و پارامترهای بدست آمده ابعاد عوامل محوری (توسعه فرهنگ سیاسی)، شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها نشان داد که تمامی ضرایب بدست آمده، معنادار می‌باشند. یافته‌های حاصل از تحلیل ابعاد مدل کمی توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات بیانگر آن می‌باشد که از بین ابعاد مدل، بعد تحولات مدیریتی سازمان‌های دولتی با میانگین (۰/۹۴) بیشترین و بعد تحولات فرهنگی اجتماعی و سیاسی جهانی شدن با میانگین (۰/۸۴) کمترین تاثیر را در توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات دارند.

کلیدواژه‌ها: فرهنگ سیاسی، دیپلماسی فرهنگی، تحولات فرهنگی و جهانی شدن، سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی.

مقدمه

فرهنگ یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین بخش‌های زندگی بشر در طول تاریخ بوده است، به طوری که بدون فرهنگ حیات و هویت یک جامعه معنا ندارد. با اندکی تأمل می‌توان دریافت که سبک زندگی، پیشرفت، قوانین و هنجارها، رفتار و تفکرات، عادات و ... همگی ریشه در فرهنگ هر جامعه دارند. در واقع تمام ابعاد حیات یک جامعه اعم از سیاسی، اقتصادی، اجتماعی-ارتباطی، امنیتی، آموزش و خدمات تحت تأثیر فرهنگ آن جامعه قرار دارند. اما هر فرهنگ دارای ویژگی‌های مثبت و یا منفی فراوانی است که در طول تاریخ در حوزه فرهنگ آن کشور رسوخ کرده و جزئی از آن شده اند (شیرکرمی، ۱۴۰۰: ۱).

سالیان سال است که «فرهنگ سیاسی» یکی از موضوعات جذاب و مورد کنکاش اندیشمندان حوزه علوم سیاسی و اجتماعی بوده است. فرهنگ سیاسی، الگوهای جهت‌گیری نسبت به موضوعات سیاسی نظیر احزاب، دادگاه‌ها، قانون اساسی و دولت است. اگرچه دیرینه‌شناسی مفهومی فرهنگ سیاسی حکایت از تأکید اندیشمندانی مانند ارسطو و افلاطون بر اهمیت نقش ارزش‌های شهروندان در سیاست دارد، توجهات در دهه‌های اخیر و به‌طور خاص با مطالعه «فرهنگ مدنی» آلموند و وربا بیش از پیش به این سو رهنمون شد. براساس این مطالعات، رفتارها و کنش‌های اجتماعی افراد در بستر فرهنگی جامعه به وقوع می‌پیوندد و هنگامی که این رفتارها به قدرت و سیاست مربوط می‌شود، از فرهنگ سیاسی آن جامعه تأثیر می‌پذیرد و باعث به وجود آمدن رفتارهای سیاسی خاصی برای آن جامعه می‌شود. اصطلاح فرهنگ سیاسی تا قبل از ۱۹۵۶ در چارچوب نظری و تئوریک آن به کار

گرفته نشده است؛ اما پس از به کارگیری این واژه در مقاله‌ای از آلموند با عنوان «نظام‌های تطبیقی سیاسی» که به مثابه ابزاری کاربردی در مقایسه و تطبیق فرهنگ سیاسی کشورها بود، کاربرد فراوانی یافت (Almond. & Powell, 1992:396) و مفهومی کلیدی در مقایسه و مطالعات تطبیقی و فرهنگی میان کشورهای جهان شد و نقش برجسته‌ای در تبیین رفتار سیاسی داشت. فرهنگ سیاسی به دنبال روشن ترشدن و تنظیم بخش زیادی از دانسته‌ها درباره مفاهیم جاافتاده‌ای مثل ایدئولوژی سیاسی، منش ملی، روانشناسی ملت‌ها و ارزش‌های بنیادین به کار گرفته و محصول تاریخی جمعی نظام سیاسی محسوب می‌شود (عیوضی، ۱۳۷۸: ۷). فرهنگ سیاسی، بخشی از کل فرهنگ است که نوع نگاه فرد به سیاست، ساختار سیاسی و میزان نحوه نقش آفرینی او در فرایند سیاسی را تعیین می‌کند. در قالب فرهنگ سیاسی است که روند توسعه سیاسی پیش‌بینی می‌شود. فرهنگ سیاسی، مجموعه‌ای از نگرش‌ها، ایستارها و جهت‌گیری‌های یک ملت نسبت به نظام سیاسی، نخبگان و قدرت سیاسی است که از نظر تاریخی و در ارتباط با رویدادهای درون جامعه شکل می‌گیرد و جایگاه نوع رابطه مردم با سیاست را تعیین می‌کند. فرهنگ سیاسی دموکراتیک به دلیل «تأثیرش بر نوع محاسبات و کنش‌های نخبگان» (Weingast, 1997:256)، «کاستن از شدت تعارضات اجتماعی و ایجاد روحیه دموکراتیک» و تأثیراتی که بر عملکرد نهادها برجا می‌گذارد در «کانون توجه تحلیلگران دموکراتیزاسیون بوده است» (فاضلی و کلانتری، ۱۳۹۱: ۱۰۸-۸۴)

بررسی نقش و تأثیر فرهنگ در توسعه سیاسی و اجتماعی از اهمیت بسیار برخوردار است. توسعه سیاسی به عنوان یکی از ابعاد مهم توسعه همه جانبه و پایدار از یک طرف مستلزم تحول در ساخت سیاسی و از طرف دیگر مستلزم تحول در حوزه فرهنگ است؛ به عبارت دیگر دلایل توسعه نیافتگی سیاسی را باید از دو منظر مختلف مورد مطالعه قرار داد. نخست مطالعه ساخت سیاسی در بعد کلان و ساختارهای سیاسی در بعد خرد و دوم مطالعه ابعاد مختلف فرهنگ. چندپارگی فرهنگی در ایران که بیشتر ناشی از شکاف‌های تمدنی بوده است، از رویارویی دو نظام متفاوت معرفتی با ارزش‌های کاملاً از هم متمایز حکایت می‌کند؛ و چالش این دو نظام معرفتی با هم باعث ایجاد جو بدبینی، بی‌اعتمادی، ترس و خشونت در حوزه اجتماعی و سیاسی گردیده و مانع پیدایش هم‌پذیری و تساهل لازم برای مشارکت و رقابت سیاسی که از شاخص‌های اصلی توسعه سیاسی می‌باشند گردیده است. (موسوی و همکاران، ۱۳۹۹) کاملاً واضح است که جهانی شدن بر تمامی حوزه‌های زندگی انسان (سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی) تأثیر گذاشته و منجر به تغییر و تحولاتی در این حوزه‌ها شده است و این تأثیرات و تغییر و تحولات به منطقه جغرافیایی خاصی محدود نمی‌شود و تمامی مناطق جهان را

دربر می‌گیرد. کشور ایران هم از پیامد های جهانی شدن به ویژه در حوزه های فرهنگی و سیاسی مصون نبوده است. (کوهستانی، ۱۴۰۰)

علاوه بر آن، ایران از جوامع چند فرهنگی است که یکی از شکاف های مبتلابه جامعه ایرانی شکاف میان اقوام ایرانی است. اگرچه در تاریخ طولانی ایران زمین، نشانه های بسیاری از هم‌زیستی اقوام و مذاهب یافت می‌شود، با تغییر زاویه دید، این تاریخ مملو از کینه‌توزی های قومی و تصفیه های مذهبی از سلطان محمود با عنوان شیخ‌کشی تا کریم‌خان زند در حمله به کرمان، است (احمدی علی آبادی، ۱۳۹۰: ۲۵۶-۲۲۹) علاوه بر آن قومیت تنها شکاف موجود در جامعه ایرانی نیست. شکاف شیعه سنی، شکاف سنت و مدرنیته، اخیراً شکاف طبقاتی، شکاف نسل ها و ... را می‌توان نام برد. بهتر بود که چنین مطرح می‌شد که یکی از شکاف های مبتلابه جامعه ایرانی شکاف میان اقوام ایرانی است.

سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی ایران به دستور امام خمینی (ره) و با هدف توسعه روابط فرهنگی - بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران تاسیس شد. در این راستا ایجاد و گسترش شناخت، علاقه و باور نسبت به اسلام ناب، انقلاب اسلامی، مزیت های جمهوری اسلامی ایران و فرهنگ و تمدن اسلامی - ایرانی در جوامع دیگر به منظور گسترش پرتو اسلام و تحکیم همگرایی و پیوندهای اسلامی، دینی و معنوی از اهداف اصلی این سازمان بوده که متأسفانه در برخی از موارد به توفیقات خوبی دست نیافته است. بسیاری بر این باورند که فرهنگ سیاسی یکی از مولفه های مهم و کارآمد برای درک ویژگی ها و تفاوت های موجود در هر جامعه و نظام سیاسی است. بحث فرهنگ سیاسی در قرن بیستم به ویژه در رابطه با زمینه های فرهنگی دیکتاتوری و دموکراسی مطرح شده است. (بشیریه، ۱۳۸۱: ۱۵۹). برخی نیز معتقدند فرهنگ سیاسی خود متأثر از فرهنگ عمومی یک جامعه است. «همان گونه که فرهنگ عمومی می‌تواند سالم و یا ناسالم باشد، فرهنگ سیاسی نیز می‌تواند بر تساهل و تسامح سیاسی، احترام و اعتماد متقابل، مشارکت پذیری و برخورد منطقی با نظرات در برداشت های سیاسی دیگران مبتنی باشد و فرهنگ سالم سیاسی نام گیرد و یا به تحمل ناپذیری، بی‌احترامی به نظرات و گرایش های سیاسی دیگران، برخوردهای تحریک کننده و تخریبی در قلمرو سیاسی و به عبارتی فرهنگ ناسالم سیاسی نامیده شود» (از غندی، ۱۳۸۵: ۷۵ - ۷۴).

از سویی بحث حکمرانی خوب در دهه های اخیر، به یکی از موضوعات اساسی در ادبیات توسعه و گزارش سازمان های بین‌المللی تبدیل شده است. اما در خصوص تعریف و شاخص های آن بین پژوهشگران و سازمان های بین‌المللی، اجماع نظر چندانی وجود ندارد. تحقق شاخص های حکمرانی خوب که با شاخص های حکمرانی دموکراتیک نیز همسویی ها و همپوشانی هایی دارد؛ مستلزم برخی

پیش شرط‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است. علاوه بر این پیش شرط‌ها، فرهنگ سیاسی و به‌ویژه فرهنگ سیاسی نخبگان نیز، نقش مهمی در نهادینگی عناصر حکمرانی خوب بالأخص در کشورهای درحال توسعه ایفا می‌کند؛ این موضوع در دهه‌های اخیر، مورد توجه برخی از پژوهشگران مطالعات حکمرانی خوب قرار گرفته است. (مطلبی و همکاران، ۱۳۹۸) توسعه فرهنگ سیاسی به عنوان یکی از نیازهای اساسی جامعه در راستای توسعه فرهنگی و پایدار مطرح بوده که باید در قالب آن آگاهی‌های مردم در رابطه با اتفاقات و رویداد‌های مختلف سیاسی در جامعه و در سطح جهان افزایش یابد. به نظر می‌رسد یکی از راهکارهایی که می‌تواند سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی ایران را در رسیدن به اهداف فوق‌یاری نماید توسعه فرهنگ سیاسی در این سازمان می‌باشد.

بنابراین با توجه به آنچه که گفته شد هدف پژوهش حاضر آن است که مدلی جهت توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی طراحی و ارائه نماید.

پیشینه تجربی پژوهش

از جمله پژوهش‌های انجام‌شده در این حوزه می‌توان به پژوهشی که عزیزی با عنوان «آسیب‌شناسی فرهنگ سیاسی ایران در دوره مدرن (سلطنت پهلوی تا جمهوری اسلامی)» انجام داده اند اشاره کرد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد فرهنگ سیاسی ایران در دوران مدرنیته، به ویژه در دو مقطع تاریخی سلطنت پهلوی و جمهوری اسلامی، تحت تاثیر مستقیم ساختارهای سیاسی اقتدارگرا و متمرکز شکل گرفته است. این فرهنگ، از تعامل پیچیده میان قدرت سیاسی، ایدئولوژی حاکم، و شرایط تاریخی؛ با دو گفتمان غالب یعنی ملی‌گرایی باستانی دوره پهلوی، و اسلام سیاسی در جمهوری اسلامی شکل گرفته است (عزیزی، ۱۴۰۴). هرسیچ و نوازنی، پژوهشی با عنوان «هدایت فرهنگ سیاسی دانشجویان با اتخاذ رویکرد الگوسازی: تحلیل محتوای بیانات رهبر انقلاب اسلامی» انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که دولت و دستگاه‌های فرهنگی اثرگذار بر الگوسازی برای جوانان عملکرد مناسبی نداشته و ضرورت برنامه‌ریزی دقیق‌تر با کمک متخصصان حوزه فرهنگ احساس می‌شود. (هرسیچ و نوازنی، ۱۴۰۴). قاهری پژوهشی با عنوان «هدایت فرهنگ سیاسی دانشجویان با اتخاذ رویکرد الگوسازی: تحلیل محتوای بیانات رهبر انقلاب اسلامی» انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که فساد اداری یا پرداخت رشوه عملی انفرادی است در حالی که نوع دوم یعنی نفوذ و تسخیر حاکمیت معمولاً با تبانی و همکاری افراد و گروه‌ها صورت می‌گیرد. (قاهری، ۱۴۰۴). دلاور و قزلسفلی پژوهشی با عنوان «ویژگی‌های فرهنگ سیاسی نخبگان حاکم از منظر سعدی می» انجام داده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که فرهنگ سیاسی نخبگان حاکم از دیدگاه سعدی به صورت عینی و آرمانی به اشکال مختلف از

احساس ناامنی سیاسی، عقل‌گرایی، عدالت‌گرایی، اعتدال‌گرایی بازتاب یافته است. (دلاور و قزلسفلی، ۱۴۰۳). قائدی و همکاران پژوهشی با عنوان « تحلیل جامعه‌شناختی تأثیرات روند جهانی شدن بر فرهنگ سیاسی از منظر زنان ایرانی (۱۴۰۲-۱۳۹۲) » انجام داده‌اند. یافته‌ها از این دیدگاه نظری حمایت می‌کند که جهانی‌شدن، بر باورهای سنتی، مسائل اجتماعی و سیاسی، تبادلات فرهنگی، همگن‌سازی فرهنگی، هویت ملی، کنشگری دیجیتال، فرصت‌های آموزشی، میزان آگاهی آن‌ها تأثیر داشته است. در واقع، بر طبق نتایج، پدیده جهانی‌شدن نیرویی است که به زنان کمک کرده تا از آسیب‌ها در حوزه حقوق سیاسی و اجتماعی مصون بمانند. (قائدی و همکاران، ۱۴۰۳). نتایج تحقیق بیدالله خانی و فرخاری با عنوان « فراتحلیل عوامل مؤثر بر توسعه سیاسی در ایران بین سال‌های ۱۳۹۹-۱۳۹۰ » نشان داد که از میان چهار دسته عوامل فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی، رهیافت بیشتر پژوهش‌های انجام شده در بستر مورد نظر مبتنی بر عوامل فرهنگی بوده است و محورهای شکاف‌های فرهنگی و قومیتی، ضعف‌های فرهنگ سیاسی و فرهنگ‌سازی با بیشترین فراوانی جزء پرتکرارترین مفاهیم شناسایی شده در ارتباط با عوامل اثرگذار بر جریان توسعه سیاسی می‌باشند. (بیدالله خانی و فرخاری، ۱۴۰۱). سجادی و همکاران پژوهشی با عنوان « تحلیل فرهنگ سیاسی جوانان و عوامل زمینه‌ای مؤثر بر آن در شهر سنندج » انجام داده‌اند. نتایج تحقیق وی نشان داد که فرهنگ سیاسی جوانان روند تغییر را طی نموده به عبارت دیگر، در حالی که بازنمای فرهنگ سیاسی دموکراتیک است، اما آمیزه‌ای از فرهنگ‌های بی‌تفاوت و عملگرا را نیز بروز می‌دهد. (سجادی و همکاران، ۱۴۰۰). جلالی راد و همکاران پژوهشی با عنوان « شاخص‌های نخبگانی فرهنگ سیاسی جمهوری اسلامی ایران در بعد میانه » انجام داده‌اند. نتایج تحقیق وی نشان داد که با آرای اکثریت صاحب‌نظران می‌توان شاخص نقش مداخله‌گری و تصدی‌گری دولت را جزء اولویت‌های فرهنگ سیاسی جمهوری اسلامی ایران در بعد میانه مطرح نمود. این تحقیق می‌تواند گام کوچکی را در راستای تبیین الگوی فرهنگ سیاسی در ایران ایفاء نماید. (جلالی راد و همکاران، ۱۴۰۰). مهدی بیگدلو پژوهشی با عنوان « مهم‌ترین مولفه‌ها و شاخص‌های فرهنگ سیاسی ایرانیان در عصر شبکه‌های اجتماعی از منظر نخبگان دانشگاهی » انجام داده است. نتایج تحقیق وی نشان داد که هرچند برخی مولفه‌های تاریخی فرهنگ سیاسی ایران همچون مطلق‌گرایی فکری، بی‌اعتمادی، بیگانه‌ستیزی، رفتارهای فراقانونی، خودمداری، افراط‌گرایی و غالب بودن ارزش‌های دینی با ادبیات دیگری در فرهنگ سیاسی ایران از گذشته وجود داشته اما مولفه نقد نظام سیاسی با شاخص‌هایی چون انتقاد از افراد شاخص سیاسی در قدرت، انتشار کلیپ‌های فعالان سیاسی مخالف دولت و نقد سیاست‌های

دولت به واسطه ظهور شبکه‌های اجتماعی مجازی در فرهنگ سیاسی ایرانیان برجستگی یافته است. (بیگدلو، ۱۴۰۰).

همان گونه که در تحقیقات فوق مشاهده می شود بیشتر پژوهش‌های انجام شده درباره بررسی عوامل موثر بر توسعه فرهنگ سیاسی در ایران و رفتارهای مرتبط با آن می باشد که در هر کدام از آنها عوامل موثر بر توسعه فرهنگ سیاسی در ایران به صورت جداگانه بررسی شده است. در این تحقیق با توجه به اهمیت و جایگاه توسعه فرهنگ سیاسی در ایران، پژوهشگر به دنبال ارائه مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی می باشد.

روش شناسی پژوهش

تحقیق حاضر با هدف طراحی و تدوین مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی صورت گرفت. این تحقیق از نوع تحقیقات آمیخته متوالی است که در دو بخش کیفی و کمی انجام شد. بخش کیفی بواسطه هدف جزء تحقیقات بنیادین از نوع تحقیقات اکتشافی است که روش آن تحلیل محتوا است و بخش کمی بواسطه هدف جزء تحقیقات کاربردی و به واسطه ماهیت از نوع تحقیقات توصیفی است که به روش پیمایشی انجام گرفت. در مرحله اول، تحقیق کیفی تحلیل محتوا به شیوه قیاسی، پژوهشگر با ارائه و مفروض گرفتن تعاریف مشخصی قبل از شروع به تحقیق، به مطالعه متون تعیین شده می پردازد و با مقایسه تعاریف از پیش تعیین شده و متن های مورد تحلیل به داوری درباره وجود یا وجود مصادیق آن تعریف در متن های مورد نظر می پردازد. در این پژوهش ابتدا متون مرتبط باهدف اصلی پژوهش انتخاب شده اند. در مرحله اول، متون مورد مطالعه قرار گرفته و پاراگراف های مرتبط با سولات تحقیق انتخاب گردیده و در مرحله دوم کد مفاهیم مرتبط با موضوع هر پاراگراف استخراج شده و در مرحله سوم کد مفاهیم استخراج شده در دسته های هم مفهوم قرار گرفته شده و در مرحله چهارم برای دسته های هم مفهوم، نام و عنوان مناسب که بیانگر تم اصلی پژوهش است تبیین شده است. در مرحله دوم، بعد از تعیین مولفه ها و شاخص های اصلی تحقیق در بخش اول، پرسشنامه ای براساس مقیاس ۵ بخشی لیکرت (۱=خیلی کم، ۲=کم، ۳=متوسط، ۴=زیاد و ۵=خیلی زیاد) طراحی شده و با توزیع آزمایشی پرسشنامه و دریافت نظرات اساتید آگاه در زمینه مدیریت فرهنگی و علوم سیاسی، مولفه ها مورد جرح و تعدیل قرار گرفته و بعد از اصلاحات مورد نیاز و نهایی شدن، پرسشنامه در میان اعضای نمونه آماری توزیع شده است. در این تحقیق، از روش های مطالعات کتابخانه ای و میدانی و ابزار پرسشنامه برای جمع آوری داده ها استفاده شده است. جامعه آماری در این بخش حدوداً ۳۰۰۰۰ نفر از کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

بودند. تعداد نمونه از طریق جدول مورگان در سطح اطمینان ۹۵ درصد برابر با تعداد ۳۸۷ نفر به دست آمد که نمونه‌گیری به روش طبقه‌بندی در دسترس صورت گرفت. از تعداد ۴۰۰ پرسشنامه ارائه شده تعداد ۳۸۷ پرسشنامه برگشت داده شد. ابزار و روش گردآوری اطلاعات در بخش کیفی، تحلیل مضمون و در بخش کمی پرسشنامه محقق ساخته بود. روایی آن توسط اعضای گروه دلفی (۲۰ نفر از صاحب‌نظران دانشگاهی و خبرگان حوزه مدیریت مدیریت فرهنگی و علوم سیاسی استان تهران) تأیید و پایایی آن با معیار پی اسکات ۰/۹۵ محاسبه شد. در بخش کمی روایی محتوایی از طریق متخصصین موضوعی و روایی صوری از طریق تعدادی از پاسخگویان مورد تأیید قرار گرفت. همچنین در بررسی روایی سازه به بررسی تناظر بین ابعاد و مؤلفه‌های مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، از روش تحلیل عاملی تأییدی در محیط نرم‌افزار LISREL پرداخته شد. همچنین برای بررسی پایایی پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. در تحلیل داده‌های کیفی ۵ مرحله شامل مرور داده‌ها، سازماندهی داده‌ها، کدگذاری داده‌ها، طبقه‌بندی داده‌ها و ایجاد مقولات فرعی و ابعاد اصلی یا محورهای عمده و تدوین گزارش انجام شد. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کمی پژوهش در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی صورت گرفت. در نتایج تحقیق در بخش کیفی، سه بعد دیپلماسی فرهنگی، تحولات فرهنگی و اجتماعی و سیاسی جهانی شدن، تحولات مدیریتی سازمان‌های دولتی با ۱۷ زیر مفهوم مشخص گردید و نتایج برازندگی مدل در بخش کمی از طریق تحلیل عاملی تأیید گردید.

یافته‌های پژوهش در بخش کیفی

سوال اول: ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌های مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی کدامند؟

پس از مطالعه منابع مکتوب و دیجیتالی در دسترس و با تجزیه تحلیل مبانی نظری پژوهش و بررسی دیدگاه‌های دانشمندان و صاحب‌نظران پیرامون مولفه‌ها و شاخص‌های مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی، جمله‌ها و پاراگراف‌های مرتبط با سوال‌های تحقیق استخراج گردیدند و پس از کدگذاری و دسته‌بندی، مفاهیم و مقوله‌های اصلی استخراج گردید که نتایج آن در جدول ذیل آورده شده و در نهایت مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی در سه بعد اصلی دیپلماسی فرهنگی، تحولات فرهنگی و اجتماعی و سیاسی جهانی شدن، تحولات مدیریتی سازمان‌های دولتی شناسایی شدند.

جدول (۱) ابعاد و مولفه های مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

ردیف	ابعاد	مؤلفه‌ها
۱	دیپلماسی فرهنگی	تمایل مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به مشارکت اجتماعی
۲		باور مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به توسعه نفوذ سیاسی، اعتماد سیاسی و اعتماد اجتماعی
۳		پرهیز مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات از بدبینی سیاسی
۴		پرهیز مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات از بی‌اعتمادی شخصی
۵		تمایل مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به گسترش دموکراسی
۶		تمایل مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به مشارکت نیروی کار
۷		احترام قائل شدن مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به رقابت و تساهل در بازاریابی مشترک
۸	تحولات فرهنگی و اجتماعی و سیاسی جهانی شدن	تمایل مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به گسترش مشارکت و رقابت در سیاست
۹		پرهیز مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات از فرهنگ سیاسی شبه‌طایفه‌ای و فرقه‌گرایانه، فرهنگ سیاسی چندپاره قومی، فرهنگ سیاسی توده‌ای
۱۰		باور مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به توسعه فرهنگ سیاسی، سرمایه اجتماعی، مشارکت و اعتماد سیاسی
۱۱		تمایل مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به گسترش فرهنگ سیاسی مشارکتی
۱۲		توجه مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به اعتمادسازی گروه‌های مرجع
۱۳		توجه مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به نقش مردم به‌عنوان سرمایه اجتماعی
۱۴		پرهیز مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات از مشارکت پایین در نهادهای سیاسی و اجتماعی
۱۵		تمایل مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به متاثر کردن جوانان از رسانه‌ها
۱۶		تمایل مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به استفاده از الگوهای مناسب حکمرانی خوب در کنار تقویت ابعاد مثبت فرهنگ سیاسی، مانند فرهنگ شیعه
۱۷	تحولات مدیریتی سازمان‌های دولتی	باور مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به لزوم برنامه‌ریزی برای تحقق ابعاد حکمرانی خوب
۱۸		پرهیز مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات از افراط و تفریط‌گرایی
۱۹		پرهیز مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات از رضایت دائم از شرایط

موجود	
باور مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات به توسعه معنویت‌گرایی در حیات اجتماعی، فرهنگ انتظار و کوشش مصرانه	۲۰

منبع: محقق

سوال دوم: مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی کدام است؟

آزمون کفایت نمونه

شاخص KMO معیاری برای کفایت نمونه‌گیری است. به عبارت دیگر، با بهره‌گیری از شاخص KMO، به این مسئله پرداخته می‌شود که «آیا نمونه‌گیری مناسبی از متغیرها (بر اساس همبستگی دو به دو معرف‌ها و همبستگی جزئی آن‌ها) به عمل آمده است یا خیر؟». هر چه اندازه شاخص KMO به ۱ نزدیک‌تر باشد، «کفایت نمونه‌گیری» بهتری در انتخاب معرف‌ها (متغیرهای آشکار) وجود داشته است.

آزمون Bartlett بررسی می‌کند چه هنگام ماتریس همبستگی، شناخته شده است و برای شناسایی ساختار مدل عاملی نامناسب می‌باشد. در صورتی که سطح معنی‌داری آزمون از ۰/۰۵ کمتر باشد با اطمینان ۹۵٪ تحلیل عاملی برای شناسایی ساختار مدل عاملی مناسب است.

جدول (۱) مقیاس کفایت نمونه‌برداری و آزمون کرویت بارتلت

آزمون کرویت بارتلت			مقیاس کفایت نمونه‌برداری
سطح معناداری	درجه آزادی	تخمین‌خی دو	
۰/۰۰۰	۱۸۳۰	۱۰۳۴۳/۳۴۵	۰/۹۳۲

با توجه به جدول ۱ مشاهده می‌شود مقدار شاخص KMO برابر ۰/۹۳۲ می‌باشد. از آنجا که این مقدار به ۱ نزدیک است بنابراین می‌توان گفت تعداد نمونه (تعداد پاسخ‌دهندگان) برای تحلیل عاملی کافی می‌باشد. همچنین مقدار سطح معنی‌داری آزمون بارتلت (۰/۰۰۰)، کمتر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد تحلیل عاملی برای شناسایی ساختار مدل عاملی مناسب است و فرض شناخته شده بودن ماتریس همبستگی رد می‌شود.

ارزیابی الگو

ابتدا از نرمال بودن داده ها و سطح معناداری اطمینان حاصل می شود. سپس بخش های تأثیرگذار در توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات بدست آمده از بخش اول، مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت که تشریح سوال پژوهشی فوق همراه با نمودارها و جداول مربوطه در ادامه می آید.

تحلیل عاملی سعی در شناسایی متغیرهای اساسی یا عامل ها به منظور تبیین الگوی بین متغیرهای مشاهده شده دارد و نقش بسیار مهمی در شناسایی متغیرهای مکنون یا همان عامل ها از طریق متغیرهای مشاهده شده دارد.

معمولاً در تحقیقات به دلایل مختلف با حجم زیادی متغیرها روبرو هستیم. برای تحلیل دقیق تر داده ها و رسیدن به نتایج علمی تر و در عین حال عملیاتی تر، پژوهشگران به دنبال کاهش حجم متغیرها و تشکیل ساختار جدیدی برای آنها هستند. بدین منظور از روش تحلیل عاملی استفاده می کنند. توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی با استفاده از مدل عاملی تأییدی، مورد بررسی قرار گرفت و بررسی ها نشان داد که تفاوت بارهای عاملی برای هر یک از مقیاس های فرعی دارای تفاوت معنادار با ارایه احتمالات (صفر) بودند.

روایی همگرایی

معیار AVE نشان دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص های خود می باشد. به بیان ساده AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص های خود را نشان می دهد. که هر چقدر این همبستگی بیشتر باشد برازش نیز بیشتر می شود. از معیار AVE برای بررسی روایی همگرا استفاده می شود و مقدار بحرانی آن « برابر ۰/۵ می باشد و مقدار AVE بالای ۰/۵ روایی همگرایی قابل قبول است. طریقه محاسبه: بار عاملی هر سوال معیار را به توان دو می رسانیم و میانگین آنها را می گیریم.

پایایی سازه^۱

پایایی سازه بیان می کند نتایج به دست آمده از کاربرد یک ابزار اندازه گیری تا چه حد با نظریه هایی که آزمون بر محور آنها تدوین شده است تناسب دارد. پایایی سازه (متغیرهای مفهومی) را میتوان بر اساس پایایی مرکب (CR) میزان واریانس (AVE) استخراج شده محاسبه کرد.

CR>0.7
AVE>0.5

همان گونه که در جدول (۲) ملاحظه می‌گردد، پایایی مرکب بیشتر از ۰/۷ و واریانس هر سازه بزرگتر از ۰/۵ می‌باشد بنابراین همبستگی یک سازه با شاخص‌ها فراهم می‌باشد و ابزار اندازه‌گیری مناسب و منعکس‌کننده متغیر پنهان می‌باشد.

جدول (۲) روایی همگرایی و پایایی مولفه‌ها

مولفه	بار عاملی	ضریب تعیین	اولویت	AEV	CR
تحولات مدیریتی سازمان‌های دولتی	۰/۹۴	۰/۸۸	اول	۰/۸	۰/۸۷
دیپلماسی فرهنگی	۰/۹۱	۰/۸۲	دوم		
تحولات فرهنگی واجتماعی و سیاسی جهانی شدن	۰/۸۴	۰/۷	سوم		

برازش مدل

شاخص‌های نیکویی برازش یک از اهداف اصلی در استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری، شناخت میزان همخوانی بین داده‌های تجربی با مدل مفهومی و نظری است. برای شناخت میزان همخوانی داده‌های تجربی و مدل مفهومی از شاخص‌ها و معیارهایی استفاده می‌شود که به آنها شاخص‌های نیکویی برازش می‌گویند. در مدل اندازه‌گیری از شاخص‌های متفاوتی برای حصول اطمینان از نیکویی برازش مدل استفاده می‌شود. در جدول (۳) شاخص‌های محاسبه شده و مقدار استاندارد آورده شده است. مقایسه آن دو نشان می‌دهد که همخوانی بین داده‌های تجربی با مدل مفهومی و نظری وجود دارد.

جدول (۳) برازش مدل

شاخص	مقدار استاندارد	مقدار مدل
X ² /DF	کمتر از ۳	۲/۶۶۷
RMSEA	کمتر از ۰/۰۸	۰/۰۷۱
GFI	بیشتر ۰/۸	۰/۹۱
AGAI	بیشتر ۰/۸	۰/۸۴

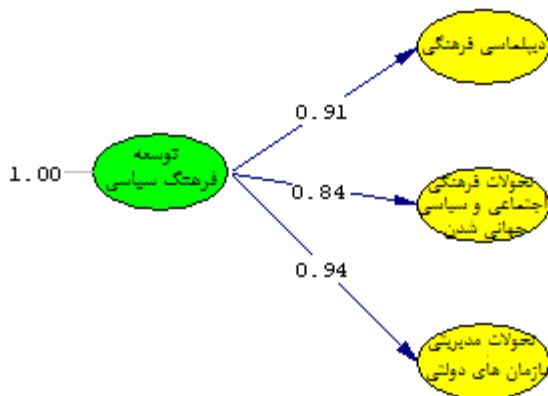

۰/۹۶	بیشتر ۰/۹	NFI
۰/۹۷	بیشتر ۰/۹	CFI

Normed Fit Index (NFI) = 0.96
 Non-Normed Fit Index (NNFI) = 0.96
 Parsimony Normed Fit Index (PNFI) = 0.64
 Comparative Fit Index (CFI) = 0.97
 Incremental Fit Index (IFI) = 0.97
 Relative Fit Index (RFI) = 0.94
 Standardized RMR = 0.044
 Goodness of Fit Index (GFI) = 0.91
 Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) = 0.84

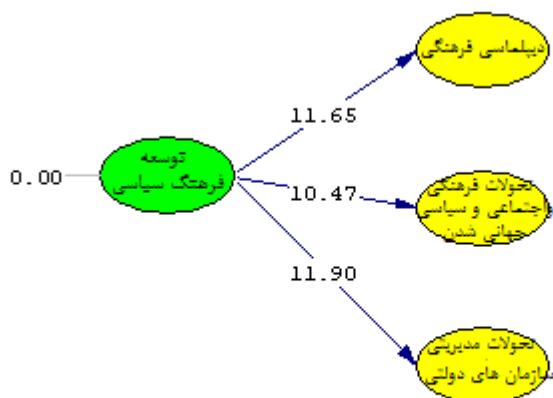
مدل پژوهش

در شمایل زیربیزی ها، متغیر های مکنون یا عامل ها، و مستطیل ها مواد پرسشنامه ی مدلی جهت ارایه مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات را نشان می دهد. همان طور که مشاهده می شود مدل مسیر از ۴ متغیر پنهان و ۶۱ متغیر آشکار تشکیل شده است. پیکان های کوچک واریانس باقیمانده (خطا) را نشان می دهد که به وسیله ی عامل تبیین می شود.

Chi-Square=64.03, df=24, P-value=0.00000, RMSEA=0.071

نمودار (۱) الگوی توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات در حالت تخمین استاندارد

Chi-Square=64.03, df=24, P-value=0.00000, RMSEA=0.071

نمودار (۲): الگوی توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات در حالت معنی داری پارامتر

با توجه به نمودار (۱) می توان بارهای عاملی هر یک از متغیرهای تحقیق را مشاهده نمود. متغیر «دیپلماسی فرهنگی» دارای بار عاملی (۰/۹۱) می باشد. به عبارت دیگر متغیر «دیپلماسی فرهنگی» تقریباً ۸۲ درصد (۰/۹۱) را به توان ۲ می رسانیم) از واریانس عامل «توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات» را تبیین می نماید.

متغیر «تحولات فرهنگی و اجتماعی و سیاسی جهانی شدن» دارای بار عاملی (۰/۸۴) می باشد. به عبارت دیگر متغیر «تحولات فرهنگی و اجتماعی و سیاسی جهانی شدن» تقریباً ۷۰ درصد (۰/۸۴) را به توان ۲ می رسانیم) از واریانس عامل «توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات» را تبیین می نماید.

متغیر «تحولات مدیریتی سازمان های دولتی» دارای بار عاملی (۰/۹۴) می باشد. به عبارت دیگر متغیر «تحولات مدیریتی سازمان های دولتی» تقریباً ۸۸ درصد (۰/۹۴) را به توان ۲ می رسانیم) از واریانس عامل «توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات» را تبیین می نماید.

بحث و نتیجه گیری

تحقیق حاضر با هدف ارایه مدل توسعه فرهنگ سیاسی در سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی صورت گرفت. شناسایی مفاهیم و ابعاد پژوهش در سه بعد دیپلماسی فرهنگی، تحولات فرهنگی واجتماعی و سیاسی جهانی شدن، تحولات مدیریتی سازمان های دولتی با ۲۰ زیر مفهوم انجام گرفت. در خصوص نتایج توسعه فرهنگ سیاسی، پژوهشگران متعددی، به نتایج مفید و کارآمدی دست پیدا کرده اند که در بین آنها یان چائو^۱ در پژوهشی با عنوان رویکردهای دولت برای مدیریت تنوع قومی در میانمار و مالزی: میراث بریتانیا، ناسیونالیسم پس از استعمار و موضوعات معاصر پرداخته است. با بررسی و مقایسه رویکردهای دولت در مورد تنوع قومی دو مستعمره سابق انگلیس در جنوب شرقی آسیا میانمار و مالزی نتایج به دست آمده نشان می دهد که در هر دو کشور، شباهت کلیدی این است که دولت در سیاست های خود از گروه قومی غالب طرفداری کرده است. تا حدودی، پروژه های ملی سازی هم در میانمار و هم در مالزی موفق به ایجاد حس هویت ملی در بین جمعیت های مربوطه شده اند. این هویت بسیار مبتنی بر گروه قومی غالب است و نتوانسته است هژمونی کامل را بدست آورد، و دائماً مورد اعتراض گروه های اقلیت قرار گرفته است. (Yan chao, 2020:19). رونالد اینگلهارت از جمله اندیشمندانی است که در چارچوب رهیافت توسعه انسانی به فرهنگ سیاسی نگریده و مطالعات متعدد را در این باره انجام داده است. رونالد اینگلهارت عنوان می کند فرهنگ نسبت به ادبیات دو دهه گذشته نقش بسیار حیاتی تری در دموکراسی دارد. براساس بحث او «به نظر می رسد توسعه اقتصادی تغییرات تدریجی فرهنگی را موجب می شود که توده مردم را احتمالاً به طور فزاینده ای خواهان نهادهای دموکراتیک می کند و آنها از دموکراسی در جایی حمایت بیشتری خواهند کرد که وجود دارد» (Ingelhart, 2000:6-95). پژوهش اینگلهارت و ولزل شکل دگرگون شده ای از نظریه نوسازی است که رشد انتخاب انسانی را موضوع زیربنایی توسعه اجتماعی اقتصادی، رشد ارزش های ابراز وجود و تقویت نهادهای دموکراتیک ملاحظه می کند. آنها تأکید می کنند «ما با سن (۱۹۹۹) و آناندو سن (۲۰۰۰) موافقیم که تأکید کردند گسترش انتخاب انسانی، ذات توسعه اجتماعی است؛ اما مفهوم سن از توسعه انسانی را به حیطه فرهنگ گسترش دادیم که پیوستگی ضروری میان توسعه اقتصادی و آزادی دموکراتیک ایجاد می کند» (اینگلهارت، ولزل، ۱۳۸۹: ۳۷۷). در سال ۲۰۱۵، نیز وان هک و کایاکمپ^۲ در تحقیقی با عنوان والدین چگونه مشارکت

1 Yan chao

2 - van Hek & Kraaykamp

فرهنگی فرزندان خود را تحت تأثیر قرار می دهند؟ به این نتیجه رسیدند که بین نمونه های فرهنگ والدین و فرهنگ های والدین فعال تفاوت وجود داشت. مشارکت فرهنگی والدین با کودکان و بدون آن اثرات مثبت داشت. به خصوص با کودکان در فعالیت های فرهنگی مشارکت مؤثر بود و اثرات از طریق سطح تحصیلات پاسخ دهندگان قابل توجه بود، اما کمتر بیان شد. (Van Hek & Kraaykamp, 2015)

دیپلماسی فرهنگی در قرن نوزدهم از سوی دولت فرانسه ابداع شد. این شیوه دیپلماتیک، مجموعه کوشش های یک دولت در زمینه سیاست خارجی است که در کنار استفاده از سایر وسایل ارتباط جمعی برای جلب توجه و علاقه مخاطبان کشورهای دیگر، به طور مستقیم و از طریق امکانات غیر سیاسی در داخل جوامع مختلف در آن ها تأثیر می گذارد. هدف دیپلماسی فرهنگی یک کشور در کشورهای دیگر، آماده ساختن جوانان و نخبگان آینده این کشورها برای تکلم به زبان آن کشور و شناخت ادبیات و فرهنگ آن و به عبارت دیگر ایجاد زمینه های لازم برای درک و ارج گذاری بیشتر گزارش ها و تصویرهای انعکاس یافته از سوی وسایل ارتباط جمعی کشورهای انتقال دهنده زبان و ادبیات و فرهنگ پیشرفته است (خرازی محمدوندی، ۱۳۸۸: ۱۰۹). به باور بسیاری از نظریه پردازان روابط بین الملل، دیپلماسی فرهنگی نمونه بارز اعمال قدرت نرم است که به کشورها این امکان را می دهد که در طرف مقابل نفوذ کنند و او را از طریق عناصری چون فرهنگ، ارزش و ایده ها ترغیب به همکاری کنند (حسن خانی، ۱۳۹۴: ۱۳۷).

امروزه مدیریت در عرصه های مختلف دانش، فعالیت ها و کنش های انسانی نفوذ نموده و از تنوع گسترده ای برخوردار شده است؛ تا جایی که قلمرو مدیریت، امروزه از ابهام فراوان و شاید رو به تزایدی برخوردار باشد. در چنین شرایطی مدیران برای اداره سازمان های خود ناچارند که در ابعاد مختلف توسعه یابند، در غیر این صورت آن گونه که بنیس ۱ می گوید: آن ها تنها می مانند و در جا می زنند و در این حالت اغلب به خودکامگی و خودخواهی دچار شده و موجب دفع پیروان خود می شوند. از این رو بنیس تأکید می کند که مدیران امروز باید در زمینه های مختلف کسب مهارت نموده و اقدام به بهسازی خود نمایند تا بتوانند به اهداف سازمانی نزدیک تر شوند و سازمان خود را در دنیای پرقابلیت امروزی نجات دهند. (Bennis, 2017:12) توسعه مدیریت توسعه دانش نظری و مهارت های عملی را شامل می شود و طیف وسیعی از روش های متنوع و پیچیده ای را پیشنهاد می کند که همه آن ها بر اصول آموزش بزرگسالان بنا نهاده شده است به گونه ای که توسعه قابلیت های ذهنی، مهارتی و

نگارشی را نیز شامل می‌شود (Davies, Easterby-Smith, Mann & Tanton, 2018) پژوهش یان چائو ۱ در پژوهشی با عنوان رویکردهای دولت برای مدیریت تنوع قومی در میانمار و مالزی: میراث بریتانیا، ناسیونالیسم پس از استعمار و موضوعات معاصر، با بررسی و مقایسه رویکردهای دولت در مورد تنوع قومی دو مستعمره سابق انگلیس در جنوب شرقی آسیا میانمار و مالزی نشان می‌دهد که در هر دو کشور، شباهت کلیدی این است که دولت در سیاست‌های خود از گروه قومی غالب طرفداری کرده است. تا حدودی، پروژه‌های ملی سازی هم در میانمار و هم در مالزی موفق به ایجاد حس هویت ملی در بین جمعیت‌های مربوطه شده‌اند. این هویت بسیار مبتنی بر گروه قومی غالب است و نتوانسته است هژمونی کامل را بدست آورد، و دائماً مورد اعتراض گروه های اقلیت قرار گرفته است. (Yan chao, 2020).

رشد و توسعه فرهنگی هر جامعه، مدیون مدیریت مدبرانه و مقتدرانه‌ای است که بتواند با اعمال مدیریت فرهنگی، جامعه را از مرحله‌ای محدود و نامناسب - که فضای تنفس را تنگ کرده - عبور دهد و افراد آن جامعه را به بالندگی و توسعه برساند. اگر چنین مدیریتی در جامعه وجود نداشته باشد یا مردم با مدیران ضعیف، کم‌هوش، ناآگاه و بی‌تدبیر روبه‌رو باشند طبعاً نباید انتظار شکوفایی فرهنگ و مقولات فرهنگی را داشت (Oberguggenberger, 2018:638)

توسعه مدیریت فرهنگی، باعث می‌شود تا سازمان‌دهی و اداره امور و فعالیت‌های فرهنگی، رشد و توسعه فرهنگی هر جامعه زیر نظر مدیران مدبر و فرهنگی شکل بگیرد و درنهایت، جامعه به بالندگی و توسعه برسد. مدیریت فرهنگی جهت دستیابی به اهداف فرهنگی مورد نظر در سطوح جهانی و منطقه‌ای و ملی و محلی باید از ظرفیت‌های فکری و بینشی و عملیاتی برخوردار باشد؛ بنابراین شناخت کامل مبانی و اصول فرهنگی و متعاقب آن نیاز شناسی فرهنگی از پیش شرط‌های مهم مدیریت فرهنگی است که قادر خواهد بود به تقویت باورها و ارزش‌ها و سنت‌های فرهنگی و حمایت از عدالت گسترش آزادی و ایجاد بستر خلاق و نوآوری بیانجامد (Carnall, 2018)، (Guttormsen & Lauring, 2018) تامپسون ۲ نیز در مورد برنامه‌ریزی فرهنگی سخن به میان می‌آورد و آن را یکی از ضروریات مدیریت فرهنگی می‌داند. (Thompson, 2018) دی فرانترز ۳ نیز در همین راستا، برنامه‌ریزی فرهنگی را جزء لاینفک مدیریت فرهنگی در سازمان‌ها می‌داند. (De Frantz, 2018:485) نقش

- 1 Yan chao
2. Thompson
3. De Frantz

مدیران در سازمان‌ها سوق دادن سازمان به سوی اهداف و استراتژی‌هایشان است. سازمان‌ها زمانی به اهداف و استراتژی‌های خود نائل خواهند شد که مدیرانی شایسته، توانمند و متعهد، اداره آن را بر عهده داشته باشند. از طرفی مدیران هنگامی قادرند در راستای اهداف کلی و استراتژی‌های سازمان هماهنگی لازم را بین بخش‌های مختلف ایجاد کنند که ضمن توسعه و بهبود توانایی‌های مدیریتی خود، سطوح مختلف زندگی خویش را تحت کنترل درآورده و توانایی خودتدبیری را کسب نموده باشد. توسعه منابع انسانی و به‌طور اخص توسعه مدیریت یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های متمایزکننده سازمان‌های اثربخش و سرآمد از دیگر نهادها و مؤسسات اجتماعی به شمار می‌رود، به‌گونه‌ای که تحقیقات متعدد میزان توفیق و ماندگاری سازمان‌ها در عرصه‌های رقابت بین‌المللی و پیشتازی در عرصه‌های خدماتی، اقتصادی و فناوری را مرهون پرداختن به توسعه منابع انسانی به‌عنوان یکی از سیاست‌های اصلی سازمان تلقی کرده‌اند. (Carnall, 2018)

تحول فرهنگی ۱ واژه‌ای مرکب است که در آن، بار معنایی تحول به فرهنگ منتقل می‌گردد و مراد از آن، تحول در حوزه فرهنگ است. فرهنگ قابلیت توسعه یافتن و مدیریت یا سیاست‌پذیری را دارد و چون در عین حال، سیال و جاری است و سکون نمی‌پذیرد، زمانی اثربخش‌تر خواهد بود که در صورت نیاز و لزوم تحول یابد. با توجه به تأثیر فرهنگ بر دیگر حوزه‌ها و توسعه آن‌ها و نیز توسعه ملی و پایدار، تحول فرهنگی خود به یک ضرورت بدل می‌شود و این در مورد کشور از اولویت‌ها محسوب می‌گردد. آینده ایران در گروی تحول فکری و فرهنگی و نهادینه کردن عقلانیت است. منظور از تحول فرهنگی، منطقی کردن نظام باورها و ارتباطات اجتماعی و روش‌های حل مسائل کشور است (رضایی و شادالویی، ۱۳۹۲: ۱۲). در واقع، این تحولات که در قالب جهانی شدن فرهنگی و اجتماعی رخ می‌دهد، علاوه بر ذوق، سلیقه، گذران اوقات فراغت و در نهایت سبک زندگی افراد، بر نگرش به خود، جامعه و هویت اجتماعی آنها تأثیر می‌گذارد. (کفاشی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۱۸). در چنین فضای اجتماعی، علاوه بر سبک‌های متفاوت زندگی که توسط افراد انتخاب می‌شوند، فرایند جهانی شدن موجب تغییر در منابع هویتی و هویت‌گزینی افراد نیز شده است (خواجه نوری و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۲۹). کوتلیاروا و برموس ۳، در پژوهش خود تحت عنوان «فرهنگ و هویت ملی در زمینه جهانی شدن» چنین بیان می‌کنند که هویت فرهنگی نسبت به بقیه هویت‌ها، حساسترین می‌باشد، چون که به همراه خود فرد، هویتی متمایز و منحصر به فرد می‌باشد و سیستم ارزشی منحصر به

1. Cultural Evolution
2. Kotlyarova Victoria
3. Bermus Alexander

فردی را در جامعه ایجاد می کنند. همچنین آنها عاملی را که بر شناسایی هویت ملی تاکید می کند شکافی می دانند که با نقش مهم ارزش ها در پایداری توسعه انسانی مشخص می شود. (Kotlyarova & Bermus, 2019)

پیشنهادها

امروزه مدیریت در عرصه های مختلف دانش، فعالیت ها و کنش های انسانی نفوذ نموده و از تنوع گسترده ای برخوردار شده است؛ تا جایی که قلمرو مدیریت، از ابهام فراوان و شاید رو به تزایدی برخوردار باشد. از نتایج این تحقیق می توان به مدیران و مسئولین سازمان فرهنگ و ارتباطات پیشنهادهای مفیدی ارائه کرد تا بتوانند از ظرفیت های بالقوه و بالفعل سازمان جهت توسعه فرهنگ سیاسی استفاده نمایند:

همان طور که در تحقیق مشخص شد عدم مشارکت از مهمترین عوامل شکل گیری توسعه فرهنگ سیاسی و به دنبال آن آثار منفی این رفتارهاست لذا مدیران باید کارکنان را در تصمیم های سازمانی مشارکت دهند چرا که از طریق مشارکت دادن افراد در تصمیم گیری، عدم اطمینان آنها کاهش می یابد. کارکنان باید فعالانه در فرایند هدف گذاری نقش ایفا کنند. از طریق این دو ابزار کارکنان احساس می کنند از فعالیت های درون سازمان کنار گذاشته نشده اند. مدیریت سازمان باید سعی نماید همه ی گروه ها به قدرت و شایستگی خود پی ببرند و با توجه به آن در تصمیمات مشارکت داده شوند.

توجه دست اندرکاران و مدیران سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به افزایش میزان مشارکت سیاسی شهروندان با بهره گیری از خصیصه های فرهنگ سیاسی، چرا که در سطح کلان جامعه نیز بسیاری تصمیم ها از جمله انتخاب افراد برای پست های مهم نتیجه توجه به منافع گروه ها و احزاب سیاسی است. نکته مهم این است که این تصمیمات سیاسی در انتخاب افراد، توأم با شایسته سالاری در ابعاد مختلف باشد. در این صورت می توان انتظار داشت که عملکرد مطلوب حاصل خواهد شد.

توجه دست اندرکاران و مدیران سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به تاثیر رسانه های نوین در شکل گیری توسعه فرهنگ سیاسی، چرا که تاثیر رسانه ها بر مشارکت سیاسی شهروندان بسته به ظرفیت ها، خط مشی ها، میزان اعتماد و رضایتمندی مخاطبان به پیام ها، و... متفاوت است و در این میان رسانه های سنتی به سرعت جای خود را به رسانه های نوین واگذار کرده اند.

الزام دست اندرکاران سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به توسعه تحزب و شرکت در انتخابات و رای دادن شهروندان، چرا که رابطه مستقیمی بین احساس رضایتمندی و مشارکت سیاسی وجود دارد

افرادی که احساس کرده اند رأی آنها تأثیرگذار است پای صندوق‌های رأی حاضر شده‌اند و در انتخابات شرکت کرده‌اند و برعکس، نسبت بالایی از افرادی که احساس کارایی نکرده‌اند، از شرکت در انتخابات خودداری کرده‌اند. بنابراین هرگاه مردم احساس کنند که آرا آنها واقعاً در تصمیمات سیاسی مؤثر است و در تعیین سرنوشت آنها دخالت دارد، بیشتر در عرصه سیاسی از جمله انتخابات مشارکت خواهند داشت. اما احساس عدم کارایی، بخش قابل توجهی از مردم را از صحنه دور می‌سازد.

توجه دست اندرکاران سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به بهره‌گیری از ظرفیت نظام باورها، ارزش‌ها، نظام فکری و معرفتی دینی برای گسترش جامعه‌پذیری سیاسی، چرا که نتایج تحقیق نیز نشان می‌دهد فرهنگ سیاسی، که حکایت از مجموعه باورها، گرایشها، بینش‌ها، ارزش‌ها، معیارها، و عقاید سیاسی به وجود آمده در طول زمان است، بر میزان روی آوردن شهروندان به فعالیت‌های سیاسی مؤثر است.

الزام دست اندرکاران سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به استفاده از الگوهای مناسب حکمرانی خوب در کنار تقویت ابعاد مثبت فرهنگ سیاسی، یکی از عرصه‌های حضور شهروندان در جامعه، که به معیاری برای قضاوت درباره حاکمیت مردم سالاری تبدیل شده است، عرصه سیاست است. سرمایه‌گذاری در بازار، قدرت، و متقاعد کردن گروه‌های رقیب برای شهروندان نیازمند پشتوانه‌هایی است که با پیچیده‌تر شدن کنش‌های متقابل افراد در جوامع امروزی، جنس سرمایه‌ها نیز متنوع می‌شود. چگونگی به کار انداختن سرمایه اقتصادی و الگوی فرهنگی گروه متبوع خود در جامعه، به نفوذ بر نهادها، سازمان‌ها، و حتی کنشگران اجتماعی بازمی‌گردد. شناخت بیشتر افراد، امید به همفکری و همیاری آنها، پیشبرد اهداف و برنامه‌های خود از طریق سازمانهای اجرایی، توانایی برقراری روابط عمومی گسترده، و دسترسی به منابع اطلاعاتی سرمایه‌دیگری در اختیار شهروندان قرار می‌دهد که خود ابزاری برای بهره‌برداری از انواع دیگر سرمایه است.

پرهیز مدیران و کارکنان سازمان فرهنگ و ارتباطات از ترویج افکار و ذهنیت بی‌اعتمادی نسبت به بیگانگان، چرا که بیشتر آثاری که در رابطه با مردم ایران نوشته شده است، در این نکته اشتراک دارند که همواره ناامنی و بی‌اعتمادی در فضای سیاسی و اجتماعی ایران وجود داشته است. علاوه بر این، برخی نویسندگان و پژوهشگران، ایرانیان را به نداشتن قوه‌ی اعتماد به نفس و فرهنگ مشارکتی متهم می‌کنند. آنان ویژگی‌های فرهنگ ایرانی را به جهان‌بینی دوگانه‌گرا (جدال خیر با شر) و تجارب ناشی از مداخلات بیگانگان در ایران نسبت می‌دهند.

فهرست منابع

احمدی علی آبادی، کاظم. (۱۳۹۰). "جهانی شدن و دستاوردهای آن". روزنامه ایران. پنجشنبه ۱۶ مرداد. ص. ۵.

۱۷۵ |

ازغندی، علیرضا (۱۳۷۶)، ناکارآمدی نخبگان سیاسی در ایران بین دو انقلاب، تهران: قومس .
اینگلهارت، رونالد و ولزل، کریستین (۱۳۸۹) نوسازی، تغییر فرهنگی و دموکراسی، ترجمه یعقوب احمدی، انتشارات کویر.

بشیری، حسین (۱۳۸۱) موانع توسعه سیاسی در ایران، گام نو.

بیدالله خانی، آرش و محبوبه فرخاری، (۱۴۰۱) فراتحلیل عوامل مؤثر بر توسعه سیاسی در ایران بین سال های ۱۳۹۹-۱۳۹۰، نشریه علمی دانش سیاسی، دوره ۱۸، شماره ۱، شماره پیاپی ۳۵، فروردین ۱۴۰۱، صفحه ۵۵-۸۲

بیگدلو، مهدی، (۱۴۰۰) مهم ترین مولفه ها و شاخص های فرهنگ سیاسی ایرانیان در عصر شبکه های اجتماعی از منظر نخبگان دانشگاهی، پژوهشنامه علوم سیاسی بهار ۱۴۰۰ - شماره ۶۲ صفحه - از ۴۳ تا ۷۲)

جلالی راد، محمد صادق؛ سپهرنیا، روزیتا و متقی، ابراهیم، (۱۴۰۰) شاخص های نخبگانی فرهنگ سیاسی جمهوری اسلامی ایران در بعد میانه، نشریه علمی دانش سیاسی، پژوهش های انقلاب اسلامی تابستان ۱۴۰۰ - شماره ۳۷ صفحه - از ۷۳ تا ۱۰۳)

حسن خانی، محمد (۱۳۹۴)، «دیپلماسی فرهنگی و جایگاه آن در سیاست خارجی کشورها»، دو فصلنامه دانش سیاسی، شماره ۲ .

خرازی محمدوندی آذر، زهرا (۱۳۸۸)، «تأثیر دیپلماسی فرهنگی بر منافع ملی کشورها»، مجله مدیریت فرهنگی، سال سوم، شماره ۶

خواجه نوری و همکاران، ۱۳۹۲، مطالعه رابطه سبک زندگی و هویت اجتماعی، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره هفتم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۳، صص ۶۹-۹۴

دلاور، ابوزر؛ و قزلسلفی، محمدتقی، ۱۴۰۳، ویژگی های فرهنگ سیاسی نخبگان حاکم از منظر سعدی، علوم سیاسی - دانشگاه باقرالعلوم (ع) زمستان ۱۴۰۳ - شماره ۱۰۸ رتبه: ب/ ISC ۳۱ صفحه - از ۸۶ تا ۱۱۶)

رضایی، علی اکبر؛ شادالویی، نوریه. (۱۳۹۲). بررسی تحول فرهنگی در سازمان ها و نهادهای فرهنگی کشور. مجله مدیریت فرهنگی سال هفتم. شماره ۲۱: ۱-۲۳

سجادی، غریب و مقصودی، مجتبی و خسروی، محمدعلی، ۱۴۰۰، تحلیل فرهنگ سیاسی جوانان و

عوامل زمینه‌ای موثر بر آن در شهر سنج، <https://civilica.com/doc/1262882>

شیرکرمی، جواد. (۱۴۰۰). آسیب‌های جامعه در پرتو فرهنگ با نگاه روانشناختی، ششمین کنفرانس

علمی پژوهشی رهیافت‌های نوین در علوم انسانی ایران، ایلام: آسو سیستم آرمون.

<https://www.sid.ir/fa/seminar/ViewPaper.aspx?ID=96754>

عزیزی، سعید، ۱۴۰۴، آسیب‌شناسی فرهنگ سیاسی ایران در دوره مدرن (سلطنت پهلوی تا جمهوری

اسلامی)، <https://civilica.com/doc/2322449>

عیوضی، م.ر. (۱۳۷۸). انقلاب اسلامی و زمینه‌ها و ریشه‌های آن، قم: نشر معارف.

فاضلی، م. و کلانتری، م. (۱۳۹۱). «ارزش‌های دموکراتیک نسل‌ها»، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره

۱۳، ش ۱ و ۲، صص ۸۴-۱۰۸

قاهری، مهدی، ۱۴۰۴، تاثیر و نقش فرهنگ سیاسی بر فساد اداری، مطالعات راهبردی علوم انسانی و

اسلامی بهار ۱۴۰۴ - شماره ۷۱ (۱۱ صفحه - از ۵۵۱ تا ۵۶۱)

قائدی، محمد رضا؛ رحیمی، عارف؛ قربانی، ارسلان، ۱۴۰۳، تحلیل جامعه شناختی تاثیرات روند

جهانی شدن بر فرهنگ سیاسی از منظر زنان ایرانی (۱۴۰۲-۱۳۹۲)، علوم سیاسی (دانشگاه آزاد

کرج) زمستان ۱۴۰۳ - شماره ۶۹ رتبه: (ISC/۱۹B صفحه - از ۱۱۸ تا ۱۳۶)

کفاشی، مجید، منوچهر پهلوان و کاظم عباس نژاد عربی، ۱۳۸۹، بررسی تأثیر سبک زندگی بر هویت

اجتماعی جوانان، مطالعه موردی جوانان ۱۵-۲۹ ساله شهر بابل، پژوهش اجتماعی، شماره ۹،

صص ۱۱۷-۱۳۹

کوهستانی، یعقوب، ۱۴۰۰، تاثیر جهانی شدن بر فرهنگ سیاسی جمهوری اسلامی ایران از ۱۳۸۰ تا

۱۳۹۶، اولین کنفرانس حقوق، علوم سیاسی و علوم انسانی

<https://civilica.com/doc/1217539>

گرایلی، هانیه؛ مطلبی، مسعود؛ ابوالفضلی کریزی، حسین؛ و همتیان، هادی، ۱۳۹۸، هدایت فرهنگ

سیاسی دانشجویان با اتخاذ رویکرد الگوسازی: تحلیل محتوای بیانات رهبر انقلاب اسلامی،

جستارهای سیاسی معاصر سال دهم زمستان ۱۳۹۸ شماره ۴ (پیاپی ۳۴)

موسوی، سید محمدرضا؛ ابطحی، سیدمصطفی مطلبی، مسعود؛ و بیات، بهرام، ۱۳۹۹، چندپارگی

فرهنگی و توسعه سیاسی ایران معاصر، پژوهش‌های انقلاب اسلامی، دوره ۹، شماره ۲ -

شماره پیاپی ۳۳ شهریور ۱۳۹۹ صفحه ۱۵۵-۱۷۴

هرسیج، حسین؛ و نوازی، علی، ۱۴۰۴، هدایت فرهنگ سیاسی دانشجویان با اتخاذ رویکرد الگوسازی:

تحلیل محتوای بیانات رهبر انقلاب اسلامی، مطالعات فرهنگ - ارتباطات تابستان ۱۴۰۴،

شماره ۱۰۲ رتبه: الف (/ISC ۳۲ صفحه - از ۹ تا ۴۰)

- Almond, G. & Powell, B. (1992) *Comparative Politics: A Development. Approach*, Oxford & IBH Publishing Company, New Delhi
- Bennis, W. G. (2017). *Beyond bureaucracy*. In *American Bureaucracy* (pp. 3-16). Routledge
- Carnall, C. (2018). *Managing change*. Routledge publishes professional development books and textbooks across psychology, education, STEM, humanities and social sciences. Shop online.
- Davies, J., Easterby-Smith, M., Mann, S., & Tanton, M. (2018). *The Challenge to Western Management Development: International Alternatives*. Routledge.
- De Frantz, M. (2018). *Tourism marketing and urban politics: cultural planning in a European capital*. *Tourism Geographies*, 20(3), 481-503.
- Guttormsen, D. S., & Lauring, J. (2018). *Fringe Voices in Cross-Cultural Management Research: Silenced and Neglected?*.
- Inglehart, R. (2000) *Culture and Democracy*, in L.E. Harrison and S.P. Huntington (eds), *Culture Matters, How Values Shape the Human Progress*, New York ، Basic Books.
- Kotlyarova, Victoria, Bermus, Alexander (2019), "Culture and national identity in the context of globalization", *International Scientific Conference «Social and Cultural Transformations in the Context of Modern Globalism»*, pp. 1760 – 1767
- Kotlyarova, Victoria, Bermus, Alexander (2019), "Culture and national identity in the context of globalization", *International Scientific Conference «Social and Cultural Transformations in the Context of Modern Globalism»*, pp. 1760 – 1767
- Oberguggenberger, A. S., Nagele, E., Inwald, E. C., Tomaszewski, K., Lanceley, A., Nordin, A., ... & Arraras, J. (2018). *Phase 1–3 of the cross cultural development of an EORTC questionnaire for the assessment of sexual health in cancer patients: the EORTC SHQ-22*. *Cancer medicine*, 7(3), 635-645.
- Tessler, M. (2011) *What Do Ordinary Citizens in the Arabs World Want: Secular Democracy or Democracy with Islam?* University of Michigan.
- Thompson, M. (2018). *Cultural theory*. Routledge publishes professional development books and textbooks across psychology, education, STEM, humanities and social sciences. Shop online.
- Van Hek, M , Kraaykamp, G (2015). *How do parents affect cultural participation of their children?: Testing hypotheses on the importance of parental example and active arental guidance*. *Poetics*. Volume 52, pp124-138.
- Verba, Sidney; Almond, Gabriel (1963). *The Civic Culture*. Princeton: Princeton University Press.
- Weingast, B. R. (1997) "The Political Foundations of Democracy and the Rule of Law". *American Political Science Review*, 91(2):245-263.
- Yan chao, Ivan (2020), *State approaches towards managing ethnic diversity in Myanmar and Malaysia: British legacies, postcolonial nationalism and contemporary issues*, *Asian Ethnicity*, doi: 10.1080. York, Oxford University Press.

Presenting a model for development of political culture in Islamic Communication & culture organization

Esmail Kavsi

Professor, Faculty Member, Department of Cultural Management, Kish International
Branch, Islamic Azad University, Kish, Iran

Ali Akbar Talebi Matin

PhD in Cultural Management, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran,
Iran

Abstract

This study discussed the designing and presenting a model for development of political culture in Islamic Communication & culture organization. The statistical sample in the qualitative section included all university experts and experts in the field of cultural management and political fields, which was equal to 20 people. The research instrument consisted of researcher-made coding sheets whose validity was confirmed by Delphi group members and its reliability was calculated by P-Scott criterion of 0.95. Findings showed that the factors related to the development model of development of political culture in Islamic Communication & culture organization were identified in the form of 12 categories. And pivotal: Clture of development of political culture, enhancing factors, shaping factors, impedimenta of shaping factors and consequences. In the second study, the sample size was estimated as 387 people based on Cochran formula and after data collection, the statistical analysis of survey data was performed in two descriptive levels using statistical parameters (such as frequency, percentage, elongation , mean) and inferential statistics (Levin test, t-test), confirmatory factor analysis using Spss 22 , Lisrel8.54 and Excel. Significant coefficients and parameters of factors, pivotal: development of political culture, enhancing factors, bedder factors, impedimenta of shaping factors and consequences.showed that all of the coefficients obtained are significant. The results of principal component analysis showed that among the dimensions of the model for development of political culture in Islamic Communication & culture organization the managerial evolousins of state organizations has the greatest impact (0/94).and cultural,social & political evolousins of Globalization has the latest impact in the development of political culture in Islamic Communication & culture organization (0/84). And the respondents are not satisfied with all other components of questions and they express negative opinions and all components in the model for development of political culture in Islamic Communication & culture organization.

Keywords: political culture, cultural diplomacy, cultural evolousins and organizations, Islamic Communication & culture organization